

ÜNİVERSİTE ve KAMPÜS Sözcükleri Kökeni

Batılı Etimoloji sözcüklerine göre **UNIVERSITY** sözcüğü **UNIVERSE** sözcüğü kökteşidir. Bu sözcükler kök anlamı kapsamında; "**the totality of existing things**" (var olan şeylerin tamamı) anlamındadır. ¹

Sözcüğü Latin **universum** "all things, all in one, whole, entire, relating to all," bağlantısıyla açıklayarak tam anlamıyla ifade etsek "**VAR OLAN HERŞEY**" [from unus "one" from PIE root *oi-no- "one, unique" > from PIE root *wer- (2) "to turn, bend") Proto-Indo-European root meaning "one, unique."] olarak açıklanabilmektedir.

Kısaca yazacak olursak **UNIVER-** sözcük kökü **VAR-OLAN-HERŞEY** anlamında ise sözcük kökü zaten Türkçe olarak **OL+VARI** (var olan her şey / bütün varlık özü) anlamındadır. Burada sözcüğün kökünde bulunan **VAR / VER** (uni-**VER-**) sözcüğünün **BİR** ve "**birlik**" anlamını, adeta "var > bar > bir" dönüşümünü, yine alan dil olan Latin dili içinde gerçekleşmiş veya açıklanmış anlam içeriğinde de görmekteyiz.

Sözcüğün ilk hecesi olan **UNİ-** (**OL-u**) (İngilizcede yine **ALL** biçiminde ve "tamamı/hepsi" anlamında) bütünü, bütünlük ve bütünlüğün oluşturduğu birlik anlamını ifade etmektedir. Başka dillerde türemeleriyle birlikte; [It forms all or part of all such as alone, an-, anon, once, one, ounce (n.1) ve unit, uniate; uncial, unit, union, unique; unite, unity, universal, universe] sözcüklerinden de anlaşılacağı gibi, kökteki anlam olarak **OLMAK** fiili **OL** kökünden sözcük ile kökten bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

VAR ve **OL** sözcükleri "var olan ilk şey" ortak anlamına sahip sözcükler olarak Türk dili sayı adlarında ilk parmağın adının adlandırılmasında da kullanılmış olmalıdır. (**OL > VAR > BAR > BİR** "var olan ilk parmağın adı olarak" düşünülebilir.)

Batılı varsayımsal açıklamada da gösterildiği gibi "Greek" **oinos** "ace (on dice);" Latin **unus** (*oluş) "**one**;" Eski Pers dilinde **aivam**, Eski Irish **oin**, Breton un "**one**" (var/bar/bir) Eski English **an**, Eski Almanca **ein**, Gotik **aïns** "one." Sözcüklerinin ses değeri yakınlığı ve anlam örtüşmesi gayet nettir.

Bunların tamamı "**ol-u+var**" ("bir şeyi oluşturan varlığın bütünü" anlamındaki) bileşik sözcüğü fonetik yakını ve anlam yakınıdır.

Batılı kaynaklarda sözcüğün sondaki bileşen kısmı olan **-VERSİTY** sözcüğünün yazılı en eski örneği 1670 yılına ait metinlerde gösterilmektedir. Bu sözcük zaten Batılılar tarafından **VARYANT** (*var-ı+an+ad/at) sözcüğünün kısaltma biçimi olarak gösterilmektedir. Bu sözcük zaten yine aynen **VAR** sözcüğümüzün türemesidir.

Batı dillerinde aynı kökten varmint, vermin, verdict sözcüklerinin de türetildiği düşünülmektedir.²

Zaten bir sıfat olarak "**variant**" (başka-biçim/biçimler) sözcüğü (adj.) 14. yüzyılın sonlarında, Eski Fransız **variant** sözcüğüne bağlantılı açıklanır. Ve bu da doğrudan Latin **variantem** sözcükleri ile bağlantılı gösterilir ki Batılılara göre en eski kök **VARY** (**değişmek, başkalaşmak, bir biçimden başka bir biçime evrilmek anlamlarındaki**) sözcüğe bağlantılıdır. Öyle ki buradan da anladığımız **UNIVERSITY** sözcüğünün **-VERCITY** sonluğu "**değişim**" anlamındaki **VARY (to change)** yani "bir biçim veya yapıdan başka bir biçim veya yapıya değişmek", "evrilmek" anlamındadır. Bir diğer biçimde ifade

¹ Bakınız ETYMONLINE sözlükte **UNIVERSITY** sözcüğü; <https://www.etymonline.com/word/university#etymonline_v_4520>

² Bakınız ETYMONLINE sözlükte **VARIANT** sözcüğü; <<https://www.etymonline.com/search?q=variant>>

edersek bu sözcüklerin Türkçesi bildiğin **VARMAK**, ("bir biçimden veya yerden bir başka biçime veya yere varmak" anlamındaki) sözcüğü köküdür.

Böylece Üniversite sözcüğünün Türkçesi zaten "**OL+VAR-ı/-a-VARMAK**" anlamındadır diyebiliriz.

Üstelik, **ÜNİVERSİTE** sözcüğünün Ön Türk dilindeki üç ayrı sözcüğün alan dilde (Latince denilen dilde) bitleştirilerek bileşik sözcük olmuş biçiminden zamanla ses değeri evrilerek bizim dilimize tekrar dönmüş bir sözcük olduğu da anlaşılmaktadır.

Buradaki anlam içeriğinden hareket ederek **ÜNİVERSİTE** sözcüğünü günümüz Türkçesi ile tekrar yaratsak ben bu sözcüğün **OL+ÖZ+BİL+OKUL** veya **ÖZ+BİL+OKUL** bileşik sözcüğü olabileceğini düşünürüm.

Üstelik KAMPÜS sözcüğü için de **ÖZ+BİL+YURT** veya **ÖZ+BİL+ALAN** sözcüklerini önerebilirim. Yani, anlamca "var oluşun özünü bilme okulu ve/veya yurdu" diyebiliriz.

Bu arada, **KAMPUS** sözcüğü de Ön Türkçe köklerden alan dilde evrilmiş bir sözcüktür.

İngilizcedeki **campus** sözcüğü Latince **campus** biçimi bağlantılı olarak ve "flat land, field," (düz alan) anlamında açıklansa da Batılı sözlüklerde zaten sözcüğün kökeninin bilinmediğini açıkça yazarlar.³

Batılı Etimoloji sözlükleri açıkça belirtirler ki bu sözcüğün kökeni bilinmese de bir şekilde bu sözcük Yunan (Greek) dilinde **kampē** sözcüğü bağlantılı olarak bu dilde "a bending, bow, curvature;" yani "**köşe**-bükülmek", "kavisli" anlamında kullanılmış (**curved**) [kavisli, bükümlü, sırtlı/kenarlı/çarpık] sözcükle bağlantılı olabileceği düşünülmektedir.

Yani, Batılılara göre **CAMP** (kamp/kamp-alanı anlamındaki) sözcük ve **CURVED** (kenarlı / kenarlaşmış / bükülü anlamındaki) sözcükler kökteş fakat bunun nasıl olduğunu ve gerçek kökünü de bilmiyorlar. Hâlbuki, Türk dilinde **KÖŞE** sözcüğü aynı kökten Türkçede türetilmiş bir sözcüktür ve yazılı örnekleri daha eski zamanlardan beri bilinmektedir.

Üstelik **CORNER (köşe)** sözcüğü de aynı kökün alan dilde bir türemesi olmalıdır.

Sözcük **KÖŞE/KENAR-ALAN** (dışta kalan alan/köşe-kısım) anlamından dolayı **CAMP/CAMPING** sözcüğü ve **CURVED** (köşe/bükülü-kısım) sözcük ve anlamları Türkçe ile düşündüğünde ortak kök anlam havuzu içeriği dahilinde görülebilmektedir. İngilizceden **CAMP** (n/isim-olarak) sözcüğünün yazılı ilk örnekleri 1520 yılında görülmüştür. **CAMPING** sözcüğü ise 1640 yılında geçmektedir.⁴

Eski Türkçe **kıraç** "kıyı, kenar" sözcüğü ses değeri ve anlam yakınlığı gayet açıktır ve sözcük Aşık Paşa, "Garib-name" elyazması eserinde 1330 yılında kıyı (sahil kenarı/deniz kıyısı) anlamında geçmektedir.⁵

Bu sözcüğümüz Farsça denilen dile **kanār** veya **kinār** biçiminde geçmiştir ve anlamca yine de "**kıyı**" anlamındadır. Sözcük Farsçada "çehre" anlamında da kullanılmaktadır. Dil bilimciler bu sözcüğün Orta Farsça aynı anlama gelen **kanār** veya **karān** sözcüğünden evrildiğini (*çünkü tam olarak bilmezler ve "o veya bu" diye açıklarlar fakat her ikisi de değildir ki*) düşünseler de bu tamamen mesnetsiz bir yakıştırma. Dil bilminde uzunca süredir ana eğilim zaten Türkçe sözcük köklerine yabancı dillere adresleme çabası üzerinden gelişmektedir. Avestaca aynı anlama gelen **karan-** sözcüğü ile bu sözcük eş kökenlidir ve o kök Türkçe "**kenar**" sözcüğünün de ortak Ön Türk dili köküne bağlıdır. Sözcük

³ Bakınız ETYMONLINE sözlükte **CAMPUS** sözcüğü; <<https://www.etymonline.com/search?q=campus>>

⁴ Bakınız ETYMONLINE sözlükte **CAMP & CAMPING** sözcükleri; <https://www.etymonline.com/word/campus#etymonline_v_644>

⁵ <<https://www.nisanyansozluk.com/kelime/kenar>>

kökünün aynen bir dal kırılması sesi yansıması olarak “k-/kı/kıt/kırt” biçimlerinden “köşeleşme/kenarlaşma/bükülme” anlamıyla doğduğunu düşünebiliriz.

Türk dilinde "kenar mahalle" sözcüklerinde olduğu gibi KAMP alanı kenarda (köşede/kıyıda, dıştaki kenarda/köşede) kalan alan anlamındadır. Yani dilimize yeni ses değeri ve anlam içeriğiyle geri dönmüş KAMPÜS sözcüğünün kökleri aynı Ön Türk dili köküdür. Kısaca bu KAMPÜS sözcüğüne dilimizde ÖZBİL+ALAN-ı ya da okul alanı da denilebilir.

Ahmet Ardıç

Eylül 2022